

# Mythologia, Francfort, 1581 - III, 16 : De Proserpina

Auteur(s) : Conti, Natale

Collection Mythologia, Francfort, 1581 - Livre X

Ce document a pour résumé :

[Mythologia, Francfort, 1581 - X \[29\] : De Proserpina](#)

---

Collection Mythologia, Venise, 1567 - Livre III

Ce document est une version augmentée de :

[Mythologia, Venise, 1567 - III, 16 : De Proserpina](#)

---

Collection Mythologie, Paris, 1627 - Livre III

[Mythologie, Paris, 1627 - III, 17 : De Proserpine](#) est une transformation de ce document

---

Collection Mythologie, Lyon, 1612 - Livre III

[Mythologie, Lyon, 1612 - III, 16 : De Proserpine](#) est une traduction de ce document

---

## Informations sur la notice

Auteurs de la notice Équipe Mythologia

Mentions légales

- Fiche : Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle). Licence Creative Commons Attribution - Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Images : Münchener DigitalisierungsZentrum (MDZ).

## Citer cette page

Conti, Natale, *Mythologia* Francfort, 1581 - III, 16 : De Proserpina, 1581

Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle)

Consulté le 03/02/2026 sur la plate-forme EMAN :

<https://eman-archives.org/Mythologia/items/show/5931>

Copier

# Présentation du document

Publication Francfort, André Wechel, 1581

Exemplaire Regensburg (Allemagne), Staatliche Bibliothek, 999/Hist.pol.1307

Format in-8

Langue(s)

- Grec ancien
- Latin

Pagination p. 247-253

## Des dieux, des monstres et des humains

Entités mythologiques, historiques et religieuses [Proserpine](#)

Notice créée par [Équipe Mythologia](#) Notice créée le 28/12/2018 Dernière modification le 25/11/2024

---

cultè per astra ad inferiora corpora agens descenderet, Hecaten Iouis & Asteriæ filiam nuncuparunt. At qui solem omnia prospicere, omniaq; audire tradiderunt, & omnibus moderari, illi Persæ filiam Hecaten, vim illam scilicet prædictam putarunt. Eam Luciferam dictam fuisse constat, quia per sempiternos illos astrorum ignes descenderet. Eadem rursus inferorum Regina credita fuit, quia homines omnes fatorum necessitati, hoc est Dei voluntati, parent. Quid aliud canes sunt rabidi illam comitantes, quam calamitates & molestiæ, quæ homines è fato assidue infestant: eius item forma tam formidabilis varietatem ærumnarum præ se fert. Potest eadem rursus veneficiorum præfecta fluuiorum cursus conuertere, segetes aliò transferre, montes in profundum deicere, astra deducere de cælo, quod veneficæ facere dicebantur, quia fatorum necessitati ac voluntati diuinæ nihil est quod non pareat. Cum vellent igitur significare antiqui omnibus esse moriendum, neque quenquam posse Deorum voluntatem effugere, aut ab illis statutum diem præterire, omniaque & commoda & incommoda proficisci ex arbitrio voluntateque Deorum, hæc & ad ortum & ad formam Hecates spectantia excogitarunt. At nunc de Proserpina verba faciemus.

*De Proserpina. CAP. XVI.*

**P**ROSERPINAM alij eandem esse voluerunt Hecaten. Quam Daxam etiam vocarunt, ut scripsit Timosthenes. alij cum Hecaten è superioribus parentibus natam esse affirmant, Cererem matrem Proserpinæ fuisse contendunt, quæ si è diuersis parentibus natæ sunt, eadè certè esse non possunt. Hanc Cereris fuisse filiam declarauit Hesiodus in Theogonia:

αὐτὰρ ὁ ἀμύμονος πολυφρόνης ἰς λόγῳ ἔλαθε,  
ἢ τίκα προσιφόνῳ Λευκώλινῳ, ἢ Ἀΐδανθ' ὅς  
ἤρπασεν ἢ παρὰ μητρὸς, ἰδὼκα δὲ μηδ' ἴτα Ζεύς.

*Dimittit hic Ceteris lectum conscendit, ab illo  
Nascitur amplexu Proserpina: quam rapit inde  
Pluto, restituit matri sed Iupiter alium.*

Apollodorus Atheniensis in primo libr. Iouis & Strygis filiam esse Proserpinam tradidit. Scriptum reliquit Strabo lib. 7. Valentiam, quæ Hipponium olim dicebatur, ciuitatem esse Siciliæ in loco amœnissimo, ubi florētissima prata esse cōsueuerunt,



quo in loco cum flores legeret Proserpina, à Plutone fuit rapta. Verum quoniam rem totam luculentissimè expressit Cicero, & loci amenitatem mirificè oratione pinxit, nō grauabor ea ascribere, quæ sunt in actione sexta in Verrem ad hunc locum pertinentia: Vetus est hæc opinio Iudices, quæ constat ex antiquissimis Græcorum literis atq; monimētis: insulam Siciliam totam esse Cereri & Liberæ cōsecratam. hoc cum ceteræ gentes sic arbitrantur, tum ipsis Siculis tam persuasum est, ut animis eorum insitum, atq; innatum esse videatur. nam & natas esse has in his locis Deas, & fruges in ea terra repertas arbitrantur, & raptam esse Liberam, quam eandem Proserpinam vocant, ex Ennensium nemore: qui locus, quod in media est insula situs, umbilicus Siciliæ nominatur. Quam cum inuestigare, & conquirere Ceres vellet, dicitur inflammasse tædas iis ignibus qui ex Ætnæ vertice erumpunt: quas sibi cum ipsa præferret, orbem omnium peragrasse terrarum. Enna autem, ubi ea, quæ dico, gesta esse memorantur, est loco præcelso atque edito, quo in summo est æquata agri planities, & aquæ perennes: tota verò omni aditu circuncisa, atq; dirempta est. Quam circa lacus, luciq; sunt plurimi, & lectissimi flores omni tempore anni: locus ut ipse raptū illum virginis, quem iam à pueris accepimus, declarare videatur. Etenim propter est spelunca quædam conuersa ad Aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem ferunt repente cum curru exitisse, abreptamque ex eo loco virginem secum asportasse: ac subito non longè à Syracusis penetrasse sub terras, lacumque repente in eo loco exitisse, ubi usque ad hoc tempus Syracusani festos dies anniuersarios agunt, celeberrimo virorum mulierumq; conuentu. Pausanias tamen in Atticis ait locum fuisse apud Cephisum amnem, cui nomen fuit Caprisico, vnde fama est cum rapta Proserpina Orcum ad inferos descendisse. Idem in Corinthiacis inquit apud Chermarum fluuium septum fuisse è lapidibus, vnde cum rapta Proserpina Pluto ad subterranea deuenit. Inde verò effectum est, ut, cum omnes è Sicilia raptam Proserpinam putent, per Proserpinam Siculi, tanquam per familiare numen iurare consueuerint, ut est illud Aristophanis in Vespis: *ὡς τὰς ἑσπερίων*: Sanè per Proserpinam, Orpheus tamen in Argonauticis videtur significasse Proserpinam nō in specu à Plutone, sed super mare latam fuisse, cum ita scribat:

πρὸς τὴν θειρριφόντων τήν αἰδία χερσὶ δέρεσσαν  
 ἐξάπαρσεν συνόμαι μοι ἀπ' ἰού τ' ἡμίμαχα ἄλσος.  
 αὐτὰρ ἵπκ' ὥς μιν πλῆτο κυανόπτερος ἵππυς  
 ζευξάμετος κόρην ἐπιβήσατο δαίμονος αἴση,  
 ἀρπάξας δ' ἵφιριν διὰ κόματος ἀτρυγίτοιο.

*Ut teneros olim carpens Proserpina flores  
 Sit patris decepta dolo, & portata frequentes  
 Persyluas, ut innoxius equis sua sub iuga Pluto  
 Terrificos, celeres, rapta ut Proserpina vasti est  
 Per dorsum portat a mari perq, aequoris undas.*

Scriptum reliquit Sophoclis enarrator Proserpinam raptam fuisse à Plutone, cum narcissum colligeret, his verbis: ὅτι πρὶν ἢ τοῦ πλούτωνος αὐτὴν ἀρπάξαι, τέτρω ἰτίεπατο. συνέχεσσαν ὅν φασιν αὐτὴν τὸν νέρκιστον ἀρπαδῆναι. Nam vel antequā raperetur à Plutone, eo delectabatur. Aiunt igitur ipsam cum narcissum colligeret, raptam fuisse. Obtinuit deinde Proserpina propter multas matris lacrymas & lamentationes, ut ciulatus, & capillorum lacerationes, & plagæ, quæ in funere familiarium & carissimorum fierent, in eius honorē edetentur, tanquam quædam sacrificia: quod ita expresse Euripides in Oreste:

κτύπον τε κρατὸς, ἐν ἔλαχ' αὖ κατὰ χροὸν  
 περὶ τῶν περὶ ῥαυτὰ καλὶ παῖς διὰ.  
*Capituliq, plaga pulchra, subterranea,  
 Sortita quam olim Dea est Proserpina.*

Quæ cum mortuorum esset Regina, dicti sunt omnes ab Horatio in primo Carminum à Proserpina excipi in his:

*Missa senum ac iuvenum densantur funera: nullum  
 Sana caput Proserpina fugit.*

Cum rapta fuisset igitur Proserpina, ac Ceres eius mater ieu-na illam quaereret, ab Hippothoonte Neptuni & Alopes Cereyonis filio, & à Meganira eius vxore, quam alii Celei vxorem fuisse tradiderunt, in hospitium fuit accepta. Tunc Meganira illi & mensam parauit & vinum miscuit: at Dea mœrens recusauit, cum diceret sibi non fas esse bibere vinum in filiae calamitate: at cinnum ē farina sibi parari iussit, quem bibit. Erat Iambe muliercula quædam Meganiræ ancilla, ut tradidit Philochorus, Panos & Echus filia, quæ cū Deam mœstā videret, ridiculas narratiunculas, & sales lambico metro ad cōmouendā



Deam ad risum, & ad sedandum dolorem, interponebat: quare genus id carminis non antè observatū, Iambicum ab illa dictum fuit, ut testatur Nicander in Alexipharmacis:

ἡμπλὴ δὲ νυκτιῶνα πόρετε ἐν κύμασι τρυφᾶτε,  
 ἡμετέρας ἀνοῦε μερῶν πόρον, ὃ ποτὶ δαΐδα  
 λυκαίνῃσι ἱβρίεναι ἄστυρον ἰπποδρόμοντα  
 ὀρκίῳσι δαΐδοισιν ὑπὸν ῥήτηρην ἰάμβησι.  
*Ipse mihi reple spumantia cymbia cinno,  
 Ieiuna Cereræ potum multa arte parato;  
 Quo Ceres os olim penes Hippothoon ariganit,  
 Ludicris salibus cūm lataretur Iambes.*

Atque cūm nusquam Proserpina inueniretur à Cerere, dicta est demum ab Arethusa Nympha à Plutone tacta fuisse, & ad inferos deportata. Tum verò Iupiter roganti Cereri pro filia, & temeritatem fratris accusanti, promisit se facturum ut filia sibi restitueretur, si ea conditione ad eam capiendam accederet, ut nihil eorum gustasset quæ forent apud inferos. Venim cūm illa tria grana mali punici, vel novem, ut alii maluerunt, edisset indice Ascalapho, filiam liberam educere omnino non potuit. Veruntamen ad mitigandum Cereris dolorem statuit Iupiter ut alternè sex menses apud maritum, totidemque cum matre degeret Proserpina: sic enim ab omnibus qui de Deorum antiquorum natura scripsere, memoriæ proditum est. Scriptū reliquit Theagenes & Apollodorus Cyrenæicus in lib. I. de Diis, Iovem ad placandam Proserpinam, ipsi Siciliam donasse.

Idcirco fama est didita de Syracusis metropoli eius insulæ, quòd futura esset vrbs opulenta. cūm enim Archias & Myscellus oraculum sciscitarentur de condendis vrbibus, responsura retulerunt:

Χείρας καὶ πόλιν οἰκῆτορα δαΐδ' ἔχοντες  
 ἥλθετ' ἱερὰ βίαισι θεῖον τινὰ γαῖαν ἱκεῖθε,  
 ἔκ' ἄγε δὲ φράζει δ' ἀγαθὴν πότιν καὶ ἱλαίαν  
 πλοῦτον ἔχον κτήνων, ἢ περ πτωχὸς οὐ γίγαν.  
*Ductores populi culturi mania & agros,  
 Quaritis e Phœbo quas terras præstet adire.  
 Volentes animis legite & trum gratum horum,  
 Diuitias ne magis vultu, terras ne salubres?*

Atque cūm Myscellus salubritatem, Archias diuitias potius elegisset,

legisset, hic Syracusas regiam ciuitatem Siciliae, ille Crotonem multorum athletarum patriam condidit. Fama est Pirithoum ac Theseum audita Proserpinæ pulchritudine, illam rapturos ad inferos descendisse: quippe cum ita coniurassent, ut alter alteri in acquirenda muliere opem ferret. ac iactis sortibus vtri prima obueniret, Theseo rapta Helena contigit. Cū verò Pirithous in Proserpinæ desiderium incidisset, iureiurando astrictum habuit adiutorem Theseum, qui ambo per Tænarum ad inferos descenderunt. Illi cū super petra quadam consedisent, inde confurgere non potuerunt, donec Hercules ad rapiendum Cerberum profectus, Theseum, ut qui coactus eo accesserat, liberauit: at Pirithoum ibi reliquit, quoniam consulto se in ea petricula coniecerat. quam rem ita scripsit Apollonius in primo Argonauticorum:

Θησεῖα δ', ὅς περὶ πάντας ἀρεχθείδης ἐκείνου,  
Τασπρίην αἰδέλας ὑπὸ χροῖα Δαρμόδε ἔρυκε  
Περὶ θωήτων ὁμασσεύειν καὶ τὴν ὁδόν.

*Thesea, Erechthidas inter clarissimus omnes  
Qui fuit, & celebr, durissima Vincula tenebant  
Tenaria sub humo: quoniam comitatum euntem  
Illuc Pirithoum fuerat.*

Et Virgilius lib. 6. ita de his querentem Charontem inducit:

*Nec verò Alciden me sum latatus euntem  
Accipisse lacu, nec Thesea, Pirithoumq;  
Diu quanquam geniti, atq; inuictis viribus essent.  
Tartareum ille manu custodem in Vincula petiuit  
Ipsius à solo regis, traxitq; tremantem:  
Hi dominam Datis thalamo deducere adorti.*

Proserpinæ mos erat modò canes, modò nigras & steriles victimas immolari, quare ita scripsit Virgilius:

*ipsi atris Velleris agnam  
Æneas matri Eumenidum, magnaq; sorori  
Ense ferat, sterilemq; tibi Proserpina Vaccam.*

Hoc in loco non solum varios ritus factorum, sed etiam aliam esse Hecaten, aliam Proserpinam obseruare conuenit: quoniam & Hecaten sororem Eumenidum, & Proserpinam poeta nominauit, cū huic agnam, illi vaccam sterilem immolari dixit. Scripsit Pausanias in Bœoticis Proserpinam adhuc paruulam ad capiendum anserem, quem inuita de manu



dimiserat, in cauernosum antrum ingressam, quo anserere à lapide sub quo se occultauerat retracto, statim fluuius ex eo loco emerfit, qui fuit nominatus Hecynna. Fuit in agro Phocensi Proserpinæ Venatricis templum, & Soteræ siue Seruantis siue Sospitæ apud Arcades: apud Phlienses Primogeniæ. Nam & huius Dææ pro rerum euentis antiqui multa cognomina ex cogitarunt: atque cum fabulas huiusmodi ex historiis rerum verarum finxerint poetæ, tum multa ad ornatum, & ad probabilitatem adiunxerunt. Scriptum reliquit Zetes historia 41. Chiliad. 1. Theseum in Molossorum regionem vnâ cum Pirithoo venisse, cuius regionis Rex dicebatur Aidoneus, vxor Ceres, filia Proserpina (nam mos fuit Molossorum omnes formosas mulieres Proserpinas appellare) canemque habebat Aidoneus eximie magnitudinis, qui Tricerberus vocabatur. Hi cum per insidias filium Regis rapere conarentur, re patefacta in vincula coniecti sunt: atque quoniam Pirithous autor illarum insidiarum fuerat, Tricerbero proiectus ab eo laniatur & voratur: Theseus, quia non sponte, sed coactus & alieno ductu accesserat, in vinculis fuit retentus, donec Hercules eò ab Eurystheo missus ad abducendum Tricerberum, illū è vinculis liberauit.

¶ At nunc cur fabulas has finxerint, explicemus. Cicero in libro secundo de Natura Deorum vim omnem terrenam scribit esse Plutoni patri dedicatam: qui & Pluto & Dis ideo vocatus fuit, quòd omnia & recidant in terras, & oriantur è terris. Is igitur rapuit Proserpinam, quam frugum semen esse voluit, absconditamque queri à matre fingunt. Illa Cereris filia nominatur, quia semina quæ iaciuntur, è præteritis frugibus sunt exempta. At cur cum flores colligeret, fuit à Plutone rapta? aut cur narcissum præcipue colligens? quia per flores Siciliæ fertilitatem & aeris temperiem demonstrarunt scriptores: quippe cum in Sicilia per omnes propè menses anni flores esse consueuerint: sicut de Lusitania scripsit Athenæus libro octauo, quòd ibi rosæ ac violæ per maius spatium trium mensium deesse non consueuerunt. Præterea cum sub terra occultatur semen, tanquam spongia ad se nutrimentum attrahit, & impletur per hyemem, quod in radices trahitur: quippe cum à superiore frigore semen depressum excreseat in caput, radicesque in loco tepidiore dilatet, illud semen cum impleatur nutrimento, in futuram æstatem semen colligit, quare colligens flores Pro-



Proserpina sub terra detinetur à Plutone. At quos flores? Narcissum præcipue, quod nomen torporem & legnitiem significat. Non enim statim erumpit semen ubi nutrimentum collegit, ac florum materiam, sed in se continet: donec anni tempore illud paulatim euocatur & in thyrsos diffunditur. Rapta esse dicitur in Sicilia, quod ea insula cæterarum omnium tritici feracissima sit, quæ etiam horreum fuisse dicitur Romanorum. Hæc ab Arethusa, quæ virtus est seminis, ut nomen ipsum significat, Ceteri indicatur, quia apto tempore ab ipsa insita virtute expellitur. Hæc latet sex menses apud maritum, dum sol in signis Australibus à semente fuerit, donec ad maturitatem fruges perducens ad Borealia paulatim redierit: tunc enim non amplius semen est sub terra per sex menses, sed in horreis agricolarum, & apud superos in locis editionibus. Dicta est ut quidam putarunt à Latinis à serpendo, quia semen per terram serpat. quam alii ita dictam existimarunt, quia Luna sit, & modò ad dexteram, modò ad sinistram declinet. Hæc filia est Iouis & Cereris, caloris scilicet ac terræ. quam tamen Lunam esse sensit Orpheus in hymnis, ut in his apparet:

αὐτὴ σὺν ἡ, κερόιας α, μὲν θύροισι πύκναι,  
 εἰς αὐτὴν, λυμνία αὐτὴ χαίρουσα πύκναι,  
 ἱερὸν ἱερὰν αὐτὴν δῖματ' ἑλκεσὶν χροσκαίρει.  
*Splendida, sola Viri optabilis, sita aq, Vernam  
 Ostentans faciem, cornutaq, frugibus almi,  
 Qua sacrum corpus monstrat videntibus agris.*

Qui igitur Lunam & Hecaten, & Proserpinam esse putarunt unam, illi sex menses apud inferos esse alternè dixerunt, quia tantundem sub terra, quantum supra terram Luna in toto anno commoretur. Phisici præterea ac Mythologi antiqui superius hemisphaerium, quod nos incolimus, Veneris appellatione coluerunt, inferius Proserpinam nominarunt: qua ratione Proserpinam à Plutone sub terram deportatam in fabulis tradiderunt. atque de Proserpina satis, nunc de Luna dicamus.

## De Luna.

## CAP. XVII.

**A**T verò Lunam diuersam esse ab Hecate existimatam, diuersorum parentum ratio patefacit: cum Lunam alicui Hyperionis filiam esse crediderint, alii Pallantis cuiusdam,